

Isabel Ocaña de Paco

Una triangulació de perspectives
d'educadors socials, pedagogs, mestres i
famílies sobre el sexisme a les aules i la
coeducació

TREBALL FINAL DE GRAU

Universitat de Barcelona

Facultat d'Educació

Tutora: Ann Elizabeth Wilson Daily

Curs 2021-2022

6 crèdits

Barcelona, 7 de juny, 2022

Resum

En el present estudi, s'analitza l'impacte del sexisme en les aules i la importància que té la coeducació per tal d'erradicar els estereotips de gènere. L'objectiu és realitzar una triangulació sobre les diferents perspectives de diversos professionals que tenen relació en l'entorn educatiu i quins factors socials, familiars i religiosos ajuden a perpetuar el sexisme. La mostra s'ha obtingut a partir de la realització de sis entrevistes dutes a terme a diferents professionals, una pedagoga, una educadora social, dues mestres i dues famílies. Els resultats mostren una clara evidència que el sexisme i els estereotips de gènere encara estan molt presents en el dia a dia dels infants i exerceixen una gran influència negativa que dificulta el correcte desenvolupament personal i emocional dels infants en la societat. Encara que s'està treballant per poder canviar aquesta situació, els resultats demostren que queda bastant camí per recórrer i que la coeducació és una metodologia fonamental en l'educació dels més petits.

Paraules clau. Sexisme, coeducació, infants, famílies, societat.

This study analyses the impact of sexism in the classroom and the importance of co-education in eradicating gender stereotypes. The aim is to triangulate the different perspectives of various professionals involved in the educational environment and which social, family and religious factors help to perpetuate sexism. The sample was obtained by conducting six interviews with different professionals, an educator, a social educator, two teachers and two families. The results show clear evidence that sexism and gender stereotypes are still very present in children's daily lives and exert a great negative influence that hinders the correct personal and emotional development of children in society. Although efforts are being made to change this situation, the results show that there is still a long way to go and that co-education is a fundamental methodology in the education of children.

Key words. Sexism, co-education, children, families, society.

Índex

Introducció	2
Metodologia	6
Resultats	13
Discussió	18
Conclusions i recomanacions pràctiques	20
Refèrencies bibliogràfiques	22
Apèndix	24
Apèndix A	24
Entrevista A	24
Entrevista B	27
Entrevista C	30
Entrevista D	33
Entrevista E	38
Entrevista F	40
Apèndix B	43

Introducció

El sexisme

El sexisme és una manera de discriminació respecte al sexe contrari utilitzant-lo com a criteri d'atribució de qualitats, valoracions i significats que neixen en la societat. Tot això és possible superar-ho gràcies a l'educació, sempre que hi hagi un "reconocimiento de la discriminación, de la desigualdad y de la segregación como problemas educativos, pues nadie cambia aquello que no reconoce como problema" (Araya, 2004, p. 299 citat per Vidal et al., 2020). Les conseqüències del sexisme són molt més altes per les dones perquè les posiciona en inferioritat i dependència respecte de l'home (Vidal et al., 2020).

Glick i Fiske (2011), a partir de les seves investigacions sobre el sexisme van concloure que es podia començar a parlar sobre una nova concepció del sexisme, el sexisme ambivalent. Ells ho defineixen com un prejudici basat en l'hostilitat cap a les dones que oblidava els sentiments positius que existeixen cap a elles. Aquest sexisme ambivalent està format per dos components molt clars, el sexisme hostil i el sexisme benèvol (Expósito et al., 1998).

D'acord amb Expósito et al. (1998), el sexisme benèvol és un conjunt d'actituds sexistes cap a la dona que les consideren estereotipades i limitades a certs rols. Inclou el paternalisme protector, que es podria definir com la creença que els homes han de protegir a les dones, i la diferenciació de gènere complementària, és a dir, la visió que les dones tenen característiques positives, però es complementen amb les dels homes. En canvi, el sexisme hostil es refereix a les actituds negatives de les persones que vulneren els estereotips de gènere tradicionals (Leaper i Brown, 2014).

Segons Vidal et al. (2020) existeix dos tipus d'educació, l'educació sexista i l'educació no sexista i no generista. L'educació sexista és la que manté i reproduïx concepcions tradicionals familiars i rols que han d'acomplir els integrants i es valora els mandats heteronormatius. Per altra banda, l'educació no sexista i no generista promou la igualtat de gènere, la participació igualitària de tots els components d'una família respecte als treballs domèstics, el rebuig dels

estereotips de gènere i una comprensió sobre la sexualitat, la identitat sexual i el gènere de les persones.

Segons Trigueros i Martínez (1999) la discriminació de gènere a l'aula, la disminució d'atenció a les nenes com individus i les característiques sexistes de la cultura arriba a produir a les nenes i dones efectes específics que les fa perdre confiança en si mateixes, en els seus propis criteris i la seva capacitat d'afrontar responsabilitats. Per aquests motius, les mateixes autores donen molta importància a l'educació no sexista i a la igualtat de gènere, totes les persones tenen drets a viure i ser tractats per igual.

El coneixement relacionat amb el gènere es desenvolupa en edats primerenques, és a dir, cap als tres anys els infants poden classificar imatges d'homes i dones en funció del seu gènere i posseeixen nocions bàsiques sobre els estereotips de gènere (Thompson, 1975, p. 299 citat per Banse et al., 2010). Aquest coneixement sobre gènere va augmentant fins que acaba arribant al seu màxim esplendor a l'edat aproximada dels set anys. La influència del sexisme, estereotips i rols de gènere en un infant pot arribar a donar-se tant en contextos escolars per part dels mateixos docents i companys, com per l'educació familiar i els mitjans de comunicació (Leaper i Brown 2014).

D'una banda, Bonal i Xavier (1997, p. 38 citats per Trigueros i Martínez, 1999) destaquen que els docents intenten oblidar-se del sexe de l'alumnat per tal d'intentar donar igualtat d'oportunitats perquè l'educació sigui justa, neutral i correcta. Però, aquest fet provoca que els mestres realitzin una discriminació inconscient, ja que no pensen exercir una discriminació explícita i conscient. Altrament, les interaccions verbals dins d'una aula són majoritàriament dirigides a nens abans que a nenes. Davant d'aquesta situació, les nenes es cohibeixen i cedeixen el protagonisme als nens (Trigueros i Martínez, 1999).

D'altra banda, les actuacions dels docents són primordials a l'hora de continuar reproduint o eliminar els estereotips sexistes. Això és degut al fet que els mestres són uns dels principals agents socialitzadors dels infants i, per tant, exerceixen molta influència en l'educació d'aquests, ja que el professorat no només transmet coneixements sinó que aporten maneres de veure i interpretar el món. Per això, és molt important que els docents obtinguin

formacions adequades respecte a la igualtat de gènere i coeducació (Colás, 2004, p. 80 citat per i Barea, 2019).

Els companys i companyes de classe poden ser també fonts de sexisme tant a l'escola com als adolescents, en poden cometre quan un infant no aconsegueix amb les normes de gènere o no s'ajusta als estereotips de grups. Segons Cuerno (2008, p. 195 citat per Leaper i Brown, 2014), els adolescents informen que és més fàcil o inclús acceptable excloure a un company de gènere atípic que no a un company de gènere típic. Tanmateix, els nens són més propensos a patir situacions d'exclusió o negatives per part dels altres que les nenes per baixos nivells de tipicitat de gènere. És a dir, els nois que es mostren més femenins o tenen poca capacitat atlètica s'enfronten a repercussions més dures per part dels altres companys (Lee i Troop-Gordon, 2011 i Pascoe, p. 195 citat per Leaper i Brown 2014).

Galdi et al. (2017) expliquen que existeix una relació entre els estereotips, actituds i comportaments explícits de rols de gènere dels pares i les mares amb les cognicions explícites dels infants. D'aquesta manera destaquen que l'ambient familiar és un context molt important pel desenvolupament de les actituds i estereotips socials explícits en els infants.

Segons Bussey i Bandura (1999, p. 217 citats per Galdi et al. 2017) hi existeix una teoria social del desenvolupament de gènere, en la que detallen que els pares poden transmetre estereotips de gènere tradicionals interactuant de formes distintes amb els seus fills o les seves filles. És a dir, donen diferents oportunitats depenent del gènere i habilitats dels infants i d'aquesta manera instrueixen als nens i nenes que s'adaptin a certs comportaments depenent del seu gènere.

A banda d'això, els mitjans de comunicació quan presenten imatges i narratives sexistes augmenten els estereotips de gènere comuns que després s'apliquen als infants dins de les escoles arribant a justificar i reforçar el sexisme en les escoles (Leaper i Brown 2014). Les representacions sexistes dels infants també s'infilten en els mitjans educatius, sigui en els llibres de text o llibres infantils. Hamilton et al. (2006, p. 197, citat per Leaper i Brown, 2014) escriu que "La infrarrepresentación de las niñas i la representación estereotipada de género de las ocupaciones en los libros infantiles continúan en el nuevo milenio".

Trigueros i Martínez, (1999) afirmen que:

La educación no sexista no debe ser tarea de unos pocos, sino la responsabilidad de toda la comunidad. La escuela que crezca con las raíces puestas en el medio en que vive y la vista en la utopía puede, eso sí, colabroar en la gran tarea de conseguir una sociedad más justa y menos violenta en la que todos y todas podamos ser más felices.

Per això, Trigueros i Martínez (1999) pensen en la coeducació com:

Un proceso intencionado de intervención a través del cual se potencia el desarrollo de los niños y niñas partiendo de la realidad de dos sexos diferentes y encaminada hacia un desarrollo persona y una construcción social comunes y no enfrentadas.

La coeducació

Segons Subrahmanian (2005) les institucions escolars i els continguts escolars han arribat a reflectir la visió masculina com socialment dominant i privilegiant les experiències masculines tant a la vida quotidiana com en el treball. Per tant, per Subrahmanian la igualtat de gènere en l'educació és un punt de partida per avaluar la igualtat de gènere com a objectiu en l'educació. Tanmateix, Subrahmanian (2005) defineix la igualtat de gènere en educació com a la no discriminació d'oportunitats educatives entre homes i dones. A més, les institucions educatives tenen un paper fonamental que és treballar per tal d'evitar la imposició o la perpetuació d'estereotips de gènere.

D'una banda, la coeducació suposa una educació integral i integradora per l'experiència de la dona. S'encamina cap al desenvolupament de la personalitat sense obstacles de gènere, intentant erradicar o corregir el sexisme i la desigualtat social respecte la dona. A més, requereix la posada en pràctica de llenguatges diversos i oberts a la comunicació interpersonal i suposa i exigeix l'atenció en els processos evolutius de l'afectivitat i sexualitat dels alumnes (Trigueros i Martínez, 1999).

D'altra banda, és essencial que la coeducació sigui una metodologia transversal, és a dir, un contingut que ha d'estar sempre present en tots els àmbits de l'educació i treballar-se contínuament (Monasterio et al., 2011, p. 80 citat per Sánchez i Barea, 2019). Per això,

treballar coeducativament a les aules aporta un desenvolupament integral a l'alumnat intentant corregir estereotips sexistes i desenvolupar les capacitats de cada individu independentment del gènere (Cabeza, 2010, p. 80 citat per Sánchez i Barea, 2019).

Objectius

Els objectius que es volen acomplir amb aquest treball són els següents:

- Analitzar la perspectiva de com afecten els estereotips de gènere mitjançant entrevistes a mestres d'infantil i educadores infantils.
- Analitzar la perspectiva de com afecten els estereotips de gènere mitjançant entrevistes a experts.
- Analitzar la perspectiva de com afecten els estereotips de gènere mitjançant entrevistes a famílies.
- Realitzar una triangulació entre les perspectives de mestres, educadores socials, experts i famílies per veure les diferències i semblances dels estereotips de gènere.

Metodologia

Mostra

El tipus de mostreig és de conveniència perquè la selecció de participants s'ha triat d'acord amb els objectius de l'estudi i la facilitat d'accés. Per dur a terme l'anàlisi d'aquest treball es procedirà a fer sis entrevistes en una escola, un centre obert i a dues famílies.

L'escola que ha sigut seleccionada és una escola catalana de titularitat pública que està ubicada al municipi de Rubí, concretament al barri de Ca n'Oriol. Les persones que han sigut seleccionades són dues mestres d'educació infantil que poden donar un enfocament molt interessant a com s'intenta treballar coeducativament en aquest centre i com treballen conjuntament per erradicar el sexisme en les aules.

El centre obert està situat a Badia del Vallès i es realitzarà dues entrevistes, a una educadora social i a una pedagoga. Des d'aquest àmbit no formal, poden donar una perspectiva del sexisme i la coeducació des d'una visió més social i directa en situacions amb infants d'exclusió social, com afecta el seu dia a dia i quines estratègies utilitzen per combatre el sexisme.

Les famílies que s'ha tingut accés per fer entrevistes són dues, la família E és una família monoparental amb dues nenes de vuit i tretze anys, en canvi, la família F és nuclear amb una nena de dos anys. Les famílies són una potent font d'informació de com eduquen als infants, quina importància donen als estereotips de gènere i quins conceptes i nocions tenen sobre el sexisme i les perspectives de gènere.

Participants		
Entrevistes dirigides	Mestres d'infantil	Mestra d'infantil A.
		Mestra d'infantil B.
	Educadora social	Educadora social C.
	Pedagoga	Pedagoga D.
	Famílies	Família E.
		Família F.

Recollida de dades

La recollida de dades d'aquest estudi es durà a terme mitjançant entrevistes, més concretament sis. Aquestes entrevistes van dirigides a diversos professionals tant de l'entorn educatiu com social i a famílies. A més, el tipus d'entrevistes són dirigides, ja que se segueix un seguit de preguntes predeterminades i l'entrevistat pot respondre de manera lliure.

Instrument de recollida de dades

Bon dia/bona tarda. Sóc Isabel Ocaña de Paco i estic cursant el grau d'educació infantil a la Universitat de Barcelona, moltes gràcies per dedicar-me el teu temps. El motiu de realitzar aquesta entrevista amb vostè és perquè estic duent a terme el treball final de grau. Per això, m'agradaria fer-li unes preguntes respecte al sexisme a les aules i com treballar coeducativament. Així doncs, si li sembla bé, comencem.

Preguntes	Justificació de la pregunta	Destinatari
Quina és la teva formació com a mestre i quants anys tens d'experiència?	Descripció de la mostra.	A,B
Quina és la teva formació com a educadora social i quants anys tens d'experiència?	Descripció de la mostra.	C,D
Quina és la teva formació com a pedagoga i quants anys tens d'experiència?	Descripció de la mostra.	D
Quines és les teves funcions en el centre obert?	Descripció de la mostra.	C,D
Quina ha sigut la teva formació respecte a la igualtat de gènere?	El professorat té un paper fonamental en l'educació perquè és un agent socialitzador imprescindible que treballa pel desenvolupament i progrés d'una ciutadania lliure de prejudicis sexistes (Banse et al., 2010).	A,B,C,D

Què és el que entens per estereotips de gènere?	“Los estereotipos de género no sólo contraponen lo masculino a lo femenino, sino que impiden el desarrollo de la diversidad en el propio concepto de masculinidad y feminidad” (Noddings, 1992, p. 87 citat per López, 2014).	A,B,C,D,E,F
Entre infants hi existeix sexisme? En cas afirmatiu, em podries donar exemples?	Els companys de classe també són sexistes quan es burlen d'altres companys de classe que no s'ajusten a les normes de gènere (Leaper i Brown, 2014).	A,B,C,D
Quin rol tenen els estereotips de gènere?	Els estereotips, suposicions i expectatives dels pares poden influir en les habilitats i interessos dels infants. D'aquesta manera afecta l'autopercepció i l'acompliment dels nens i les nenes (Gunderson et al., 2012, Jacobs, Chin i Shaver, 2005, p. 195 citats per Leaper i Brown, 2014).	E,F
Creus que els estereotips de gènere són implícits a la persona o s'aprenen?	Segons l'article de Banse et al. (2010), suggereix que els infants tenen nocions bàsiques dels estereotips de gènere des dels tres anys i va en augment a partir dels set anys.	E,F
Com pot afectar el sexisme en el desenvolupament de la construcció d'identitat de les nenes?	Segons Trigueros i Martínez (1999), la carencia de models de dones en el món laboral i la vida pública repercuteix en l'autopercepció de les nenes i la seva identificació sexual.	A,B,C,D

<p>Creus que la família fomenta els rols i els estereotips de gènere? En quina manera?</p>	<p>Rodríguez (2008) explica al seu article que els pares i les mares quan neixen els seus fills assignen el contingut de la seva identitat de gènere, creant diferències entre nen i nena.</p>	<p>A,B,C,D</p>
<p>S'eduquen iguals als nens i les nenes des de l'entorn familiar?</p>	<p>Segons López (2014), la família fomenta als nens la idea de superioritat respecte a la dona i a les nenes un complex d'inferioritat.</p>	<p>E,F</p>
<p>Creus que els mitjans de comunicació exerceixen un paper important en la influència dels estereotips i els rols de gènere?</p>	<p>Els mitjans de comunicació amb la presentació d'imatges i narratives sexistes perpetuen estereotips de gènere que s'apliquen als infants en les escoles. Això, pot justificar i reforçar el sexisme a les aules (Leaper i Brown 2014).</p>	<p>A,B,C,D,E,F</p>
<p>Creus que els docents tenen estereotips de gènere que transmeten als alumnes?</p>	<p>Els docents perpetuen actituds sexistes en la pràctica educativa perquè la seva pròpia biografia s'ha desenvolupat en una societat sexista i això es veu clarament reflectit en la pràctica docent (Clandinin i Conelly, 1987, p. 88 citat per Sánchez i Barea, 2019).</p>	<p>A,B,C,D</p>
<p>Creus que existeix una influència de la religió i de la cultura en els estereotips de gènere?</p>	<p>L'estudi de Cooray i Potrafke (2011), va concloure que la influència dels estereotips és a través de la cultura i la religió més que de les institucions polítiques.</p>	<p>A,B,C,D,E,F</p>

<p>Creus que la societat ha influït negativament en l'atribució de rols i estereotips de gènere? En cas afirmatiu, em podries donar exemples?</p>	<p>La societat durant molts anys s'ha encarregat d'atribuir característiques particulars a homes i dones. A conseqüència d'això es ressalta negativament la diferència de gènere de fer superior o inferior a les persones i l'empitjorament d'igualtat d'oportunitats i de condicions (López, 2014).</p>	<p>C,D,E,F</p>
<p>Què és per tu la coeducació?</p>	<p>Segons Cabeza, (2010), p. 80 citat per Sánchez i Barea, (2019), coeducar és el desenvolupament integral dels infants, donant-li una especial atenció a l'enriquiment d'ambdós sexes.</p>	<p>A,B,C,D</p>
<p>Has tingut l'opció d'assistir a formacions per treballar coeducativament a les aules?</p>	<p>La formació del professorat, sigui inicial o permanent, sobre les desigualtats de les dones i la perspectiva de gènere, és una assignatura pendent a Espanya (Instituto de la Mujer, 2014, p. 77 citat per Sánchez i Barea, 2019).</p>	<p>A,B,C,D</p>
<p>Consideres la coeducació com un element crucial en l'educació dels infants?</p>	<p>Segons Sánchez i Barea (2019), la coeducació és el camí a realitzar per arribar a una escola lliure de sexisme i, tanmateix, a una societat igualitària entre dones i homes.</p>	<p>A,B,C,D</p>
<p>Quines estratègies utilitzaríeu per intentar eradicar els estereotips i rols de gènere?</p>	<p>López (2014) explica que és important obrir espais de debats i critica a on s'acceptin les opinions dels participants i sobretot, promoure la coeducació com</p>	<p>A,B,C,D,E,F</p>

	<p>una forma de conèixer-se i reconèixer a un altre com una persona multidimensional. Tot això no és un procés senzill i, per tant, s'ha de començar des de la primera infància.</p>	
--	--	--

Procediment d'anàlisi de dades

L'anàlisi de dades d'aquest estudi s'ha realitzat seguint uns passos concrets que es detallen a continuació (Álvarez-Gayou, 2005, Miles i Huberman, 1994, Patton, 2002, Rubin i Rubin, 1995, citats per Fernández Núñez, 2006).

El primer pas és obtenir la informació mitjançant una recollida de dades. En aquest estudi s'ha portat a terme a través de sis entrevistes presencials. Aquestes entrevistes es van fer durant l'última setmana de març i la segona setmana d'abril.

El segon pas és capturar, transcriure i ordenar la informació. En aquesta mostra, la informació ha sigut transcrita una vegada es van finalitzar les entrevistes gràcies a la gravació d'àudio i totes es van realitzar en català. A més, en la transcripció s'han omès mots i s'han corregit faltes de gramàtica per tal que el format sigui correctament llegible.

El tercer pas és codificar la informació que tracta d'agrupar informació en categories on concentren idees, conceptes o temes similars. En aquest cas, el primer que s'ha fet ha sigut la lectura de les entrevistes remarcant amb diferents colors la informació més rellevant de cada intervenció. A partir d'aquesta lectura conscient, tot allò que s'ha marcat, s'ha retallat i classificat per tal de crear categories ([Vegeu Annex B](#)).

L'últim pas és relacionar totes les categories que s'han obtingut amb els fonaments de la investigació. Per tal d'elaborar-ho, les parts remarcades i retallades s'han examinat i comparat dins de cada categoria per tal de trobar vincles existents entre elles.

Resultats

Els resultats obtinguts d'aquest estudi han sigut a partir de l'anàlisi de les sis entrevistes realitzades a diferents professionals de l'educació i a dues famílies. A continuació s'exposen les categories que s'han extret mitjançant la informació aportada.

Culpa

En quan la culpa, la majoria dels entrevistats coincideixen i tenen molt clar quins són els agents socialitzadors que perpetuen el sexisme. Atribueixen la culpa a les diferents perspectives dels familiars, de la religió, de la societat i dels docents. Respecte a les famílies, tenen molt clar que encara fomenten els estereotips de gènere i d'aquesta manera influeixen negativament en els infants, perquè transmeten aquests rols de gènere als infants.

“[...] la idea del sexisme ve molt donada de l'educació que tens a casa i hi ha moltes famílies que encara tenen molt estereotipat quin és el rol tant dels homes com de les dones. Llavors, si a casa ho tenen molt clar i ho treballen o fomenten aquests estereotips, sí, encara existeix.” (Entrevista D)

“[...] sobretot la família i la societat són els que més fomenten aquests estereotips” (Entrevista E)

Tanmateix, encara que creuen que les famílies és un dels principals àmbits on perduren els estereotips, especifiquen que no totes famílies mantenen el sexisme en l'educació que donen als seus fills i les seves filles, ja que poden ser una minoria.

“Jo crec que segons la família, no totes les famílies fomenten els estereotips.” (Entrevista D)

“No sé si totes les famílies, però la majoria sí perquè és una cosa que a nivell cultural i educatiu totes les persones tenim molt interioritzat en la nostra vida. Llavors, hi ha persones que estan construint una manera de treballar diferent, però hi ha certs estereotips que surten i és complicat.” (Entrevista C)

Altrament, destaquen que això pot ser causa que les famílies tinguin molt interioritzat els estereotips i que els poden arribar a transmetre als seus fills i filles sense ser conscients.

“però també que des de les famílies, n'hi ha algunes que ho tenen molt arrelat aquests estereotips que marquen la societat [...]” (Entrevista F)

“[...] la idea del sexisme ve molt donada de l'educació que tens a casa i hi ha moltes famílies que encara tenen molt estereotipat quin és el rol tant dels homes com de les dones. Llavors, si a casa ho tenen molt clar i ho treballen o fomenten aquests estereotips, sí, encara existeix.” (Entrevista A)

Pel que fa a la religió, els entrevistats expliquen que juntament les creences i la cultura tenen una dolenta influència respecte als estereotips, perquè estan molt arrelats i és molt difícil erradicar-los en aquests àmbits.

“la cultura i la religió té pes.” (Entrevista D)

“Però sí que és veritat que el paper de les dones en la Bíblia són persones molt sumisses de recolliment, d'estar a casa i fer tot pels altres.” (Entrevista E)

“[...] sobretot de la religió que marca molt aquest tipus d'estereotips.” (Entrevista F)

“Per exemple aquí al centre obert es veu molt clar, tenim moltíssims infants de cultura musulmana i es veu molt clar. Quan es comuniquen, per exemple a l'aula que comparteixen amb altres infants, com comparteixen des d'aquests estereotips.” (Entrevista D)

En relació amb els docents alguns entrevistats donen molta importància a la formació del professorat i que la seva influència pot perjudicar o beneficiar als infants. Per això, els mestres han de tenir cura sobre les seves perspectives respecte als estereotips i sobretot tenir en compte que són els referents dels alumnes.

“Jo crec que sí que encara hi ha docents que tenen estereotips molt marcats, però no d'una forma conscient [...]” (Entrevista B)

“Avui en dia, està molt en auge i tothom està molt pendent d'això, però de forma inherent a vegades surten i jo crec que als docents els hi passa el mateix, tot i que moltes vegades puguin posar la consciència per davant.” (Entrevista D)

Finalment, un factor que troben rellevant a qui moltes vegades coincideixen en la seva culpabilitat és la societat.

“[...] També suposo que el que com a societat, així com a exemple que vegin, no s'està donant com s'hauria de donar, no hi ha tantes noies que siguin un clar líder.” (Entrevista D)

Influències

Les influències dels estereotips de gènere, segons els entrevistadors venen donades de diferents factors, ja sigui dels mitjans de comunicació, les famílies i la religió. El que més donen importància és als mitjans de comunicació, ja que ho veuen com una de les principals fonts d'informació i impacte que els infants poden veure, tant a la televisió com als catàlegs de joguines.

“[...] els mitjans de comunicació han fomentat molt els estereotips tant a les notícies, com al cinema, a les sèries que es podien veure a la televisió i fins i tot la cultura literària.” (Entrevista A)

“Els mitjans de comunicació, el problema és que perpetuen aquest masclisme [...]” (Entrevista E)

“[...] en catàlegs de joguines de com les joguines que es consideren més de dones o de noies sempre hi ha el rosa, nenes que surten a les fotos, més vinculades a la cura dels infants, els bebés, les Barbies o les tasques de casa..., i la part de nens sempre està en blau, més vinculada als cotxes, temes simbòlics de construcció, d'eines, mecànica, tot això.” (Entrevista D)

Altrament, les famílies i la religió són un fort causant de la influència dels estereotips de gènere dins de l'entorn familiar i més proper als infants.

“[...] Les creences de les famílies influeixen en el pensament dels infants. Si no tenen fora de casa les oportunitats de poder veure que això es pot canviar i tenir una altra mirada, és una cosa que quedarà impregnat en el seu comportament.” (Entrevista A)

“[...] si tu has tingut o has vist sempre que a casa teva, la teva mare feia unes determinades tasques i el teu pare feia unes altres determinades tasques o tenien un rol dins de la família molt marcat d'estereotips, això et marca a tu com a infant. Si tu no has vist mai al teu pare cuinar, potser quan siguis gran mai cuinaràs, no ho veus com una tasca de la dona, de la teva mare perquè sempre ho ha fet ella.” (Entrevista D)

“[...] les influències de la religió marca molt els estereotips de gènere. Hi ha cultures i religions en la que això ve molt predeterminat i que costa molt sortir.” (Entrevista B)

“La religió és una dolenta influència.” (Entrevista A)

Conseqüències dels estereotips

Els estereotips de gènere poden provocar un impacte important en el desenvolupament dels infants i al llarg de la seva vida influenciant negativament en el seu dia a dia. A més, aquest sexisme agreuja la desigualtat de gènere que segons els entrevistats tant ha afectat a la societat.

“[...] i tot això fa un impacte molt gran en què et sentis insegur per intentar desenvolupar un altre rol que se suposa que no està dins del teu gènere.” (Entrevista E)

“No deixant-les ser lliures, pensar per elles mateixes, decidir, poder escollir que és el volen fer o ser quan siguin adults... les limiten al context en què s'han educat i han crescut com a persones.” (Entrevista A)

“Això influeix en el teu subconscient, en el teu desenvolupament com a infant que tu vas veient i agafant de tot arreu imputs i l'imput que et donen els mitjans de comunicació és això, tot i que tinguis la compensació, per una altra banda.” (Entrevista D)

“Els colors també estan molt estereotipats per gènere i és una dificultat perquè un no pot ser qui és perquè no saps on has de comprar, sobretot en edats juvenils que ets molt insegur i que vols encaixar dins d'una tribu és molt difícil ser un mateix perquè et posen molts obstacles.” (Entrevista E)

“Està molt arrelat a la societat, per exemple, en la meva feina em trobo que el color rosa està molt indicat per les nenes, en canvi, pels nens no, infants que et diuen: "No, jo no vull el color rosa perquè és de nenes".” (Entrevista C)

Coeducació

D'una banda, tots els entrevistats coincideixen en que la coeducació és un factor fonamental per poder lluitar contra els estereotips, ja que és un molt bon recurs per poder oferir una igualtat de gènere, de possibilitats i de desenvolupament dins de l'educació. A més, veuen important treballar coeducativament desde les primeres edats fins.

“Per mi la coeducació és educar amb molt de respecte, pensant que no som ni dones ni homes, ni nens ni nenes. Som persones lliures que tenim la capacitat de decidir i que des dels centres s'ha de potenciar i donar un ventall de possibilitats perquè cadascú es pugui desenvolupar segons senti, pensi i necessiti.” (Entrevista A)

“En un principi crec que la coeducació és treballar en la igualtat de gènere, que tothom, tant nens com nenes tenen el dret de sentir-se com volen, de fer com volen i satisfer els seus interessos i les seves necessitats quan vulguin i com vulguin.” (Entrevista B)

“La coeducació és treballar perquè hi hagi una igualtat, a través de les activitats que es realitzen, entre els nens i les nenes i no hi hagi discriminació per raó de gènere.” (Entrevista C)

“És educar de forma igualitària a nens i nenes independentment de quin sigui el seu sexe.” (Entrevista D)

“Crec que l'educació i l'acompanyament a les famílies serà fonamental.” (Entrevista D)

“crec que la coeducació és fonamental en tots els àmbits.” (Entrevista D)

“Jo crec que és molt important que ells al final es vegin com persones capaces i no com persones capaces per ser dona o home.” (Entrevista D)

“És veritat que avui en dia en el món de l'educació, s'està fent molt d'incís en tot el tema coeducatiu, de rols de gènere, tipus d'identificació a nivell de gènere... però queda molta feina per fer.” (Entrevista D)

“[...] l'educació és molt important, al final les persones que estem davant d'infants, en escoles, centres oberts, activitats extraescolars..., que tot el tema coeducatiu estigui molt present i tinguem aquest acompanyament per poder portar-lo a l'aula.” (Entrevista D)

“[...]ha de ser primer el docent que estigui format per poder treballar bé d'aquesta manera.” (Entrevista A)

D'altra banda, és molt important una correcta formació per poder treballar coeducativament a les aules i és per això, que es dona una vital rellevància a que tant els docents com educadors tinguin nocions i recursos per poder crear projectes coeducatius.

“Segurament erradicar serà molt difícil, però almenys tenir una alerta. Per tant, la formació és una de les estratègies més bàsiques.” (Entrevista D)

“Des que treballo aquí se'ns ha fet un parell de formacions sobre perspectiva de gènere i coeducació.” (Entrevista D)

“Precisament aquí al centre estem portant a terme un projecte coeducatiu al pati i abans de poder posar-ho en marxa vam fer una petita formació del treball coeducatiu.” (Entrevista B)

“Doncs, alguna assignatura del Grau d'Educació Social i del Grau de Criminologia que vaig cursar i algun curs que m'ha donat la meva empresa en què treballo en l'actualitat.” (Entrevista C)

“La meva formació ha estat fer cursos dins de la formació com a centre, hem fet també moltes formacions amb altres empreses externes a partir de pensar com treballar o com dissenyar el pati d'una manera coeducadora i a partir d'aquí hem anat fent cada any una formació dins del centre per poder treballar i ampliar la nostra visió.” (Entrevista A)

No obstant això, encara que molts professionals s'hagin format respecte a treballar en igualtat, els entrevistadors destaquen que hi ha una manca de formacions bàsiques tant als estudis universitaris com en cursos.

“[...] la veritat és que la formació respecte a la igualtat de gènere no he rebut mai cap formació. Llavors quan s'estudiava a la universitat no hi havia cap assignatura que tractes d'això i la veritat que no he fet cap formació concreta respecte a la igualtat de gènere.” (Entrevista B)

“Doncs, la veritat és que a la carrera i en tot el que he fet com més formal no he tingut cap formació específica sobre gènere.” (Entrevista D)

Discussió

Els resultats d'aquest estudi han permès comparar, corroborar i argumentar les dades que s'han obtingut a partir dels resultats extrets mitjançant la recollida de dades, que han sigut les sis entrevistes, amb els articles guia d'aquesta mostra.

Per a Araya (2004, p. 299 citat per Vidal et al., 2020), el sexisme és una manera de discriminació respecte del gènere i s'atribueix de forma negativa a qualitats, valoracions i significats de la societat. També, afirma que s'ha de reconèixer l'existència d'aquest i que en cas contrari augmenta la desigualtat. Comparant aquestes afirmacions amb els resultats de l'estudi, s'afirma que el sexisme és una manera de discriminar a les persones per qualitats físiques, gustos o maneres de pensar i que obliga la societat a comportar-se segons els estereotips marcats.

Tanmateix, el sexisme és més perjudicial negativament per les dones, ja que les posiciona en inferioritat respecte del gènere masculí i se senten més insegures (Vidal et al., 2020). Pel que fa als resultats de l'estudi, hi ha una clara evidència que els estereotips de gènere acaben afectant el desenvolupament de les dones, perquè no les permet ser lliures, no se senten segures en moltes situacions de la seva vida i no poden escollir un pensament lliure i crític perquè des de ben petites han de complir certs estereotips imposats per la societat o la religió.

Leaper i Brown (2014) segons el seu estudi van afirmar que la influència del sexisme prové de diversos factors que envolten a l'infant i determinen el seu pensament. D'acord amb aquests resultats, s'ha demostrat que els estereotips i rols de gènere es poden donar a causa de l'educació familiar, sigui predominant o no la influència de la cultura i la religió, dels mitjans de comunicació que transmeten informació de manera implícita i que els infants aprenen, i per part dels docents i companys de classe.

D'una banda, Bonal i Xavier (1997, p. 38 citats per Trigueros i Martínez, 1999), diuen que els docents han d'intentar oblidar-se del gènere dels infants per tal de proporcionar una educació igualitària, neutral i justa. A més, Colás (2004, p. 80 citat per i Barea, 2019) destaca que els docents són uns dels primers agents socialitzadors dels infants i que, per tant, tenen molta influència a l'hora de transmetre idees i perspectives. D'aquesta manera, segons les mestres d'educació infantil i la pedagoga donen molta importància que els docents poden ajudar a l'eliminació dels estereotips i que han de tenir en compte que són els referents pels més petits. Tanmateix, estan d'acord en el fet que és molt important una correcta formació de gènere per poder eliminar el sexisme a les aules i treballar coeducativament.

D'altra banda, en el cas d'aquest estudi, tots els entrevistats coincideixen en el fet que segons quina educació es desenvolupa dins de la família, un infant pot arribar a interioritzar conviccions sexistes o no sexistes que afectarà en el seu posterior desenvolupament en la societat i en diferents moments de la vida. Aquest fet corrobora la teoria social del desenvolupament de gènere de Bussey i Bandura (1999, p. 217 citats per Galdi et al. 2017), en el que afirma que es dona més oportunitats als nens que a les nenes.

Altrament, segons Leaper i Brown (2014) expliquen que els mitjans de comunicació exerceixen un paper fonamental en la perpetuació dels estereotips de gènere, fet que els resultats de l'estudi evidència. Això és degut al fet que els mitjans hi són molt presents en el dia a dia dels més petits com, per exemple, donar poca importància a l'èxit de les dones emprenedores o, en el cas dels catàlegs de joguines, les nenes que hi surten amb joguines relacionades amb la cura dels infants o cuinar i, en canvi, els nens amb jocs de construccions, cotxes, etcètera.

Trigueros i Martínez (1999) proposen que per l'eliminació del sexisme, la coeducació és la millor opció per aconseguir-ho, perquè aquesta metodologia premia la igualtat de gènere, la igualtat d'oportunitats i educar donant molta importància al desenvolupament personal i emocional dels infants. Per afirmar això, els entrevistats expliquen que la coeducació és l'única via principal per educar amb respecte, valorant la capacitat de presa de decisions i la llibertat de cada persona. D'aquesta manera, els nens i les nenes podran evolucionar en un ambient on es poden desenvolupar de manera afectiva sense tenir l'obligació de complir unes normes o estereotips imposats.

No obstant això, mitjançant les entrevistes es puntualitza que encara que la coeducació sigui tan necessària per a l'educació dels infants i que s'està intentant fer un gran esforç per poder obtenir un canvi, hi existeix una manca de formacions respecte a la igualtat de gènere i com s'ha d'educar coeducativament en les aules per millorar la qualitat educativa dels alumnes.

Conclusions i recomanacions pràctiques

En la present investigació s'han trobat algunes limitacions que han pogut dificultar el procés de recerca i els resultats d'aquesta. En primer lloc, la mostra és petita perquè el temps proporcionat per dur a terme l'estudi ha sigut molt limitat, és a dir, el temps no ha sigut suficient per poder elaborar un estudi més ampli i recopilar resultats més precisos i concrets. A causa del poc temps que ha sigut estipulat per implementar aquest estudi, hagués estat molt esclaridor i d'utilitat poder fer observacions en aules d'infantil per poder vivenciar com és de present el sexisme a les aules i com s'intenta combatre segons actuacions dels docents.

Altrament, amb una mostra més gran es podria haver vist i evidenciat l'impacte del sexisme dins de les famílies sigui la religió un factor clau o no.

En segon lloc, no s'ha pogut concretar una entrevista amb un professional de la psicologia especialitzat en infantil, això ha sigut a causa que no hi ha hagut resposta per part d'aquest expert. Per a aquesta mostra, la seva perspectiva sobre el sexisme i com pot afectar el desenvolupament de les nenes i posteriorment de les dones en la societat, hagués sigut molt beneficiós per poder comparar-ho amb les visions dels altres experts i amb els articles guia.

Pel que fa a les recomanacions pràctiques, els participats d'aquest estudi han coincidit en les entrevistes que malauradament, molts docents o professionals de l'àmbit de l'educació no han tingut una correcta formació en gènere. Per tant, seria molt interessant i important poder proporcionar tant a tot el sector de l'educació com a aquells agents que hi participen en l'educació d'un infant, formacions sobre gènere per tal de poder proporcionar una educació de qualitat i igualitària.

D'altra banda, s'hauria de donar molta més rellevància a la coeducació i implementar-la en tots els aspectes de la vida d'un infant al llarg de tota la seva vida escolar. D'aquesta manera, es podria evitar que les nenes es vegin obligades a actuar depenent dels rols imposats per la societat, les ajudaria a pensar i decidir per si mateixes i desenvolupar-se en la societat com elles vulguin. Per tant, gràcies a la implementació de la coeducació i treballar-la tant a les aules com fora d'aquestes, la societat podria fer un gran canvi, encara que de mica en mica s'estan veient petits resultats.

Per concloure, és important remarcar que encara que els resultats de l'estudi mostren que hi ha una existent intenció de canvi, d'evolució i de crear una societat lliure de prejudicis, encara queda camí per recórrer. Camí que s'ha de començar a lluitar des de l'entorn familiar, acompanyant a les famílies per ajudar-los a millorar respecte a l'educació sense sexisme i estereotips, fins a l'educació formal i no formal. Per tant, és necessari que la societat vulgui fer un canvi i cooperar per erradicar la desigualtat de gènere i crear una societat lliure de pensaments, sentiments i decisions.

Refèrencies bibliogràfiques

- Banse, R., Gawronski, B., Rebetez, C., Gutt, H., i Bruce Morton, J. (2010). The development of spontaneous gender stereotyping in childhood: Relations to stereotype knowledge and stereotype flexibility. *Developmental Science*, 13(2), 298-306.
- Bosson, J. K., Pinel, E. C., i Vandello, J. A. (2010). The emotional impact of ambivalent sexism: Forecasts versus real experiences. *Sex Roles*, 62(7), 520-531.
- Cooray, A., i Potrafke, N. (2011). Gender inequality in education: Political institutions or culture and religion? *European Journal of Political Economy*, 27(2), 268-280.
- Expósito, F., Moya, M., i Glick, P. (1998). Ambivalent sexism: Measurement and correlates. *International Journal of Social Psychology*, 13(2), 159-169
- Fernández, L. (2006). ¿ Cómo analizar datos cualitativos. *Butlletí LaRecerca*, 6, 1-13.
- Galdi, S., Mirisola, A., i Tomasetto, C. (2017). On the relations between parents' and children's implicit and explicit academic gender stereotypes. *Psicologia Sociale*, 12(2), 215-238.
- Glick, P., i Fiske, S.T. (2011). Ambivalent sexism revisited. *Psychology of Women Quarterly*, 35(3), 530-535.
- http://cv.uoc.edu/annotation/eed0bfbb3826d2df5494dfb07550fa38/620740/PID_00248077/PID_00248077.html
- Leaper, C., i Brown, C. S. (2014). Sexism in schools. *Advances in Child Development and Behavior*, 47, 189-223.
- López, S. (2014). Coeducación, la erradicación de los estereotipos de género en la educación del siglo veintiuno. *Iberoamérica Social: revista-red de estudios sociales*, 2(3), 84-91.
- Mérida, R., González, M., Olivares, M. , Rodríguez, J. i Muñoz, M. (2020). Sustainable Development Goals in Early Childhood Education. Empowering Young Girls to Bridge the Gender Gap in Science. *Sustainability*, 12(22), 9312.

- Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado: Continuación de la Antigua Revista de Escuelas Normales*, 36, 33-43.
- Rodríguez-Gómez, D. (2017). *El projecte d'investigació [Mòdul 2]. Intervenció educativa basada en evidències científiques*. Oberta UOC Publishing.
- Roigé, X., Estrada, F., i Beltran, O. (1999). *Tècniques d'investigació en antropologia social*. Barcelona: Edicions Universitat de Barcelona.
- Sánchez, B., i Barea, Z. (2019). Hacia una escuela violeta: la formación inicial del alumnado de Educación Primaria en coeducación. *Tendencias Pedagógicas*, 34.
- Sanz, J. (2011). Guia pràctica 8: La metodologia qualitativa en l'avaluació de polítiques públiques. *Col·lecció Ivàlua de guies pràctiques sobre avaluació de polítiques públiques*.
- Subrahmanian, R. (2005). Gender equality in education: Definitions and measurements. *International Journal of Educational Development*, 25(4), 395-407.
- Trigueros, A., i Martínez, R. (1999). ¿La mitad de la humanidad forma parte de la diversidad?: el sexismo en las aulas y la coeducación como alternativa. *RIFOP*:
- Vidal, F., Pérez, I., Barrientos, J., i Gutiérrez, G. (2020). Educación en tiempos del género. Consideraciones en torno a una educación no sexista y no generista. *Revista latinoamericana de educación inclusiva*, 14(2), 21-37.

Isabel Ocaña de Paco

Apèndix

Apèndix A

Entrevista A

Bon dia, sóc Isabel Ocaña de Paco i estic cursant el grau d'educació infantil a la Universitat de Barcelona, moltes gràcies per dedicar-me el teu temps. El motiu de realitzar aquesta entrevista amb vostè és perquè estic duent a terme el treball final de grau. Per això, m'agradaria fer-li unes preguntes respecte al sexisme a les aules i com treballar coeducativament. Així doncs, si li sembla bé, comencem.

Quina és la teva formació com a mestre i quants anys tens d'experiència?

Jo sóc mestre d'infantil, fa divuit anys que treballo en un centre de màxima complexitat en una població petita al costat de Barcelona, a Rubí i estic des de fa vuit anys dins de l'equip directiu del centre.

Quina ha sigut la teva formació respecte a la igualtat de gènere?

La meva formació ha estat fer cursos dins de la formació com a centre, hem fet també moltes formacions amb altres empreses externes a partir de pensar com treballar o com dissenyar el pati d'una manera coeducadora i a partir d'aquí hem anat fent cada any una formació dins del centre per poder treballar i ampliar la nostra visió.

Què és el que entens per estereotips de gènere? Em pots donar exemples?

Per mi els estereotips de gènere són catalogar a les persones des d'una manera externa, persones que no tenen res a veure amb tu, et cataloguen per qüestió d'estereotip de societat, rol que pots tenir dins d'un grup concret.

Entre infants hi existeix sexisme? En cas afirmatiu, em podries donar exemples?

Cada vegada menys, però sí que existeix sobretot perquè la idea del sexisme ve molt donada de l'educació que tens a casa i hi ha moltes famílies que encara tenen molt estereotipat quin és el rol tant dels homes com de les dones. Llavors, si a casa ho tenen molt clar i ho treballen o fomenten aquests estereotips, sí, encara existeix.

Creus que la família fomenta els rols i els estereotips de gènere? En quina manera?

Molt. Les creences de les famílies influeixen en el pensament dels infants. Si no tenen fora de casa les oportunitats de poder veure que això es pot canviar i tenir una altra mirada, és una cosa que quedarà impregnat en el seu comportament.

Creus que els mitjans de comunicació exerceixen un paper important en la influència dels estereotips i els rols de gènere?

Veig que cada vegada intenten que això no sigui així, però si per la meva edat i per les coses que jo he pogut viure, sí que els mitjans de comunicació han fomentat molt els estereotips

tant a les notícies, com al cinema, a les sèries que es podien veure a la televisió i fins i tot la cultura literària.

Creus que els docents tenen estereotips de gènere que transmeten als alumnes?

Els docents no haurien de tenir estereotips. Sí que és veritat que el que jo veig que depenent del lloc de treball que tens, potser estan encara una mica estereotipats. El que jo veig, sobretot a l'escola pública que això cada vegada existeix menys i diria que ara en un 98% ja no hi ha aquest tipus de comportaments dins dels docents.

Creus que existeix una influència de la religió i de la cultura en els estereotips de gènere?

Totalment. La religió sobretot influeix molt a tenir molt estereotipada la societat, cada vegada ho veig més a l'escola, hi ha alumnes de diferents religions que des que són molt petits els estereotips estan i segons van creixent, tenint els graus de l'ESO, es veu molt clar quan les noies passen d'una certa edat han de tenir certs comportaments o rols.

La religió és una dolenta influència.

Com pot afectar el sexisme en el desenvolupament de la construcció d'identitat de les nenes?

No deixant-les ser lliures, pensar per elles mateixes, decidir, poder escollir que és el volen fer o ser quan siguin adults... les limiten al context en què s'han educat i han crescut com a persones.

Què és per tu la coeducació?

Per mi la coeducació és educar amb molt de respecte, pensant que no som ni dones ni homes, ni nens ni nenes. Som persones lliures que tenim la capacitat de decidir i que des dels centres s'ha de potenciar i donar un ventall de possibilitats perquè cadascú es pugui desenvolupar segons senti, pensi i necessiti.

Has tingut l'opció d'assistir a formacions per treballar coeducativament a les aules?

Sí, fa molts anys que nosaltres estem fent tant al centre com de manera personal, formacions per treballar i aprendre a ser un docent que pot treballar coeducativament de la millor manera.

Consideres la coeducació com un element crucial en l'educació dels infants?

Sí, perquè si els docents no tenen aquesta visió, no és possible que puguin educar als seus alumnes en la coeducació, ha de ser primer el docent que estigui format per poder treballar bé d'aquesta manera.

Finalment, quines estratègies utilitzaries per intentar erradicar els estereotips i rols de gènere? Em pots donar exemples?

Jo penso que el primer s'ha de fer és que les persones han de canviar de mentalitat i veure que el que tens al davant no és un nen o una nena o un home o una dona, són persones que neixen lliures, que han de tenir el seu pensament, el seu criteri, la seva possibilitat d'elecció...

Molt bé, moltes gràcies.

Entrevista B

Bon dia, sóc Isabel Ocaña de Paco i estic cursant el grau d'educació infantil a la Universitat de Barcelona, moltes gràcies per dedicar-me el teu temps. El motiu de realitzar aquesta entrevista amb vostè és perquè estic duent a terme el treball final de grau. Per això, m'agradaria fer-li unes preguntes respecte al sexisme a les aules i com treballar coeducativament. Així doncs, si li sembla bé, comencem.

Quina és la teva formació com a mestre i quants anys tens d'experiència?

Jo vaig anar tres anys a la Universitat de Barcelona, a la pública i des de llavors porto treballant uns dinou anys com a mestre també a l'ensenyança pública.

Quina ha sigut la teva formació respecte a la igualtat de gènere?

Bé la veritat és que la formació respecte a la igualtat de gènere no he rebut mai cap formació. Llavors quan s'estudiava a la universitat no hi havia cap assignatura que tractes d'això i la veritat que no he fet cap formació concreta respecte a la igualtat de gènere.

Què és el que entens per estereotips de gènere? Em pots donar exemples?

El que entenc per estereotips de gènere és quan dones per suposat que unes determinades característiques o uns determinats gustos i interessos pertanyen al gènere masculí o femení. Per exemple, el que sempre diuen "el rosa li ha d'agradar a les nenes, els nens només podem jugar a futbol, les nenes no poden jugar. Els nens han de jugar a cotxes i les nenes han de jugar a nines", tot aquest encasellament o que no surti de la línia marcada.

Entre infants hi existeix sexisme?

Jo que estic treballant amb nens i nenes petits, estic observant que fa anys que el sexisme en aquestes edats va desapareixent a poc a poc. Sí que és veritat que en els nens més grans, que em trobo pels passadissos, s'escolten comentaris sexistes.

A més a més, moltes vegades depenent de la cultura existeixen encara molts estereotips sexistes i bastant marcats.

Creus que la família fomenta els rols i els estereotips de gènere? En quina manera?

Sí, tenint en compte que la família és el primer context de socialització dels nens i són els que més marquen com són els infants i quins pensaments tenen. Hi ha moltes famílies que encara estan en un nivell sociocultural una mica baix que encara tenen molt presents els estereotips de gènere: l'home és el que treballa, la dona s'ha de quedar a casa... depèn del context sociofamiliar sí que influeixen en gran manera.

Creus que els mitjans de comunicació exerceixen un paper important en la influència dels estereotips i els rols de gènere?

Sí, igual. Crec que últimament sembla que comencen a fomentar que no hi hagi tanta desigualtat, que no es donin els estereotips. Actualment, tenim tot el que comença amb el

Barça Femení, que tot i que fa molts anys que s'està treballant en aquest sector, comencen ara. És una mínima part el que es pot observar.

Creus que els docents tenen estereotips de gènere que transmeten als alumnes?

Jo crec que sí que encara hi ha docents que tenen estereotips molt marcats, però no d'una forma conscient per una forma inconscient transmeten aquests estereotips als alumnes.

Creus que existeix una influència de la religió i de la cultura en els estereotips de gènere?

Sí, com ja to he comentat abans les influències de la religió marca molt els estereotips de gènere. Hi ha cultures i religions en la que això ve molt predeterminat i que costa molt sortir.

Com pot afectar el sexisme en el desenvolupament de la construcció d'identitat de les nenes?

Això és complicat de saber perquè sí que afecta en el desenvolupament perquè pots torbar quan són més grans que són persones que poden arribar a tenir una malaltia mental perquè no entenen que els hi està passant, la societat i la família no entenen quina és la seva voluntat o sentiment i llavors estan en una contínua lluita amb si mateixes quan no hauria de ser així.

Què és per tu la coeducació?

Per definir-la és molt complicada. En un principi crec que la coeducació és treballar en la igualtat de gènere, que tothom, tant nens com nenes tenen el dret de sentir-se com volen, de fer com volen i satisfer els seus interessos i les seves necessitats quan vulguin i com vulguin.

Has tingut l'opció d'assistir a formacions per treballar coeducativament a les aules?

Això sí. Precisament aquí al centre estem portant a terme un projecte coeducatiu al pati i abans de poder posar-ho en marxa vam fer una petita formació del treball coeducatiu.

Consideres la coeducació com un element crucial en l'educació dels infants?

Sí, per mi és una de les coses més importants de l'educació dels infants, ja que també el que influeix és respectar-se els uns als altres i és la base de tota educació i aprenentatge.

Per acabar, quines estratègies utilitzaries per intentar erradicar els estereotips i rols de gènere? Em pots donar exemples?

Amb els nens petits el que va molt bé és el tema de les dramatitzacions de com es poden sentir els uns dintre d'un paper, quins són els sentiments que els hi promou... també, per exemple, aquí celebrem el dia de la dona en vídeos, parlem, fem taules rodones... per tal que vagin entenent que la societat va canviant i que avui en dia hi ha molts exemples de noies que fan el que els hi agrada, com el futbol, els oficis (que no hi ha oficis d'homes o de dones) i posem aquests exemples perquè ells ho puguin veure.

D'acord, doncs moltes gràcies.

De res, a tu.

Entrevista C

Bon dia, sóc Isabel Ocaña de Paco i estic cursant el grau d'educació infantil a la Universitat de Barcelona, moltes gràcies per dedicar-me el teu temps. El motiu de realitzar aquesta entrevista amb vostè és perquè estic duent a terme el treball final de grau. Per això, m'agradaria fer-li unes preguntes respecte al sexisme a les aules i com treballar coeducativament. Així doncs, si li sembla bé, comencem.

Quina és la teva formació com a educadora social i quants anys tens d'experiència?

La meva formació com a educadora social és del Grau en Educació Social i actualment estic cursant un Màster de Mediació i Resolució de Conflictes i d'experiència professional tinc deu anys.

Quines són les vostres funcions en el centre obert?

Les meves funcions són: programar activitats, treballar amb els infants de 6 a 12 anys i amb les seves famílies ajudant-los en els temes de límits, normes, criança i poder treballar perquè els infants creixin en un entorn segur, ja que la majoria estan en risc d'exclusió social.

Quina ha sigut la teva formació respecte a la igualtat de gènere?

Doncs, alguna assignatura del Grau d'Educació Social i del Grau de Criminologia que vaig cursar i algun curs que m'ha donat la meva empresa en què treballo en l'actualitat.

Què és el que entens per estereotips de gènere? Em pots donar exemples?

Els estereotips de gènere són aquelles maneres que la gent pensa que ha d'actuar una persona, és a dir, un noi o una noia. Per exemple, un estereotip d'un nen és que no pot plorar, en canvi, una nena si ho fa doncs és una "ploramiques", tot això.

Entre infants hi existeix sexisme? En cas afirmatiu, em podries donar exemples?

Sí, sí que existeix. Està molt arrelat a la societat, per exemple, en la meva feina em trobo que el color rosa està molt indicat per les nenes, en canvi, pels nens no, infants que et diuen: "No, jo no vull el color rosa perquè és de nenes".

Com pot afectar el sexisme en el desenvolupament de la construcció d'identitat de les nenes?

Doncs de manera negativa, perquè els nens i nenes i els homes i les dones som iguals en aquesta societat perquè som persones. Però, és veritat que aquests estereotips fan que les nenes els hi costi més evolucionar. Per exemple, quan volen parlar de la seva identitat com a dones més enllà dels estereotips, és difícil. Els nens, molt d'ells, tenen molt arrelat que les nenes no poden portar roba curta perquè després els hi poden dir coses i no veuen l'altra part, que és que el nen és el que té la mirada negativa.

Creus que la família fomenta els rols i els estereotips de gènere? En quina manera?

No sé si totes les famílies, però la majoria sí perquè és una cosa que a nivell cultural i educatiu totes les persones tenim molt interioritzat en la nostra vida. Llavors, hi ha persones que estan construint una manera de treballar diferent, però hi ha certs estereotips que surten i és complicat.

Creus que els mitjans de comunicació exerceixen un paper important en la influència dels estereotips i els rols de gènere?

Sí, i tant. Per exemple, els anuncis de joguines on surt la nena jugant a cuinetes i els nens jugant amb els cotxes, aquí hi ha un rellevant canvi a fer.

Creus que els docents tenen estereotips de gènere que transmeten als alumnes?

Jo penso que sí, però és veritat que també tenen l'oportunitat de canviar-ho perquè tenen més a l'abast cursos per fer, altres companys que puguin ajudar-los... potser és més fàcil que ells ho canviïn i no pas les famílies que no tenen accés a aquest tipus de recursos.

Creus que existeix una influència de la religió i de la cultura en els estereotips de gènere?

Sí, i tant, sobretot en la base que les dones s'han de reproduir per tal que la societat evolucioni i hi hagi més natalitat, que els capellans no es puguin casar o les dones que són monges no puguin donar missa.

Creus que la societat ha influït negativament en l'atribució de rols i estereotips de gènere?

Em podries donar exemples?

Sí, ha influït perquè tradicionalment, sobretot aquí en Espanya, és un país que ha estat molt influenciat per la religió, en el franquisme les dones no podien fer pràcticament res sense l'autorització dels seus marits... jo crec que tot això s'ha quedat. Ara sí que és veritat que les dones són lliures per poder treballar en el que vulguem, però hi ha encara una mirada molt antiga i molt tradicional en aquest sentit i s'ha de canviar.

Has tingut l'opció d'assistir a formacions per treballar coeducativament a les aules?

No exactament de la coeducació, però sí del tema de gènere.

Què és per tu la coeducació?

La coeducació és treballar perquè hi hagi una igualtat, a través de les activitats que es realitzen, entre els nens i les nenes i no hi hagi discriminació per raó de gènere.

Consideres la coeducació com un element crucial en l'educació dels infants?

Sí, sens dubte perquè els hi dones eines per poder treure aquests rols de gènere que potser tenen interioritzats o que veuen en el seu dia a dia.

Quines estratègies utilitzaries per intentar erradicar els estereotips i rols de gènere? Em pots donar exemples?

Sobretot l'educació, treballar-ho molt des que són petits, que no existeixen diferències per ser homes o ser dona, al contrari som igual. Canviar la mirada de la dona com a víctima i intentar que els que culpabilitzin sigui la mirada negativa de l'home, sobretot en temes d'abusos sexuals, violacions... qüestions més greus on es culpabilitza a la víctima per la seva vestimenta i que sigui la mirada de l'home la culpable de tot això.

Entrevista D

Bon dia, sóc Isabel Ocaña de Paco i estic cursant el grau d'educació infantil a la Universitat de Barcelona. Moltes gràcies per dedicar-me el teu temps i el teu espai. El motiu de realitzar aquesta entrevista amb vostè és perquè estic duent a terme el treball final de grau. Per això, m'agrada fer-li unes preguntes respecte el sexisme a les aules i com treballar coeducativament. Així doncs, si li sembla bé, comencem.

La primera pregunta, quina és la teva formació com a pedagoga i quants anys tens d'experiència?

Sóc pedagoga, em vaig especialitzar en la part més social de pedagogia social i porto d'experiència dotze anys.

Quines són les vostres funcions en el centre obert?

Actualment, faig de coordinadora aquí al centre obert i coordino un equip de quatre educadores socials i coordinem les intervencions del servei socioeducatiu, tot el que repercuteix en les activitats que fem diàriament amb els infants.

Quina ha sigut la teva formació respecte a la igualtat de gènere?

Doncs, la veritat és que a la carrera i en tot el que he fet com més formal no he tingut cap formació específica sobre gènere. Sí que és veritat que dins de les assignatures hi havia

puntualitzacions, però no he tingut res específic. Des que treballo aquí se'ns ha fet un parell de formacions sobre perspectiva de gènere i coeducació.

Què és el que entens per estereotips de gènere? Em pots donar exemples?

Estereotips de gènere seria com un prejudici, una forma de veure les diferències entre homes i dones. I exemples d'estereotips, com que estic molt especialitzada en el tema del joc, he fet molts anàlisis dels estereotips de gènere en catàlegs de joguines de com les joguines que es consideren més de dones o de noies sempre hi ha el rosa, nenes que surten a les fotos, més vinculades a la cura dels infants, els bebès, les Barbies o les tasques de casa..., i la part de nens sempre està en blau, més vinculada als cotxes, temes simbòlics de construcció, d'eines, mecànica, tot això. Així com exemple d'estereotip que jo he vist molt present.

Creus que entre infants hi existeix sexisme? En cas afirmatiu, em podries donar exemples?

Jo penso que al final un infant no neix sexista, tot el que envolta l'infant el porta cap a aquest estereotip. Per exemple, jo he treballat a ludoteques o espais de jocs que hi ha nens que no han volgut jugar, nens molt petits de tres o quatre anys, a l'espai de cuineta perquè era de nenes. En nenes no ho he vist tant, jo he vist nenes jugant a l'espai de cotxes. Però en nens, ho he vist molt. Llavors, jo crec que sí que existeix.

Com pot afectar el sexisme en el desenvolupament de la construcció d'identitat de les nenes?

Moltes vegades, moltes nenes no es veuen fent segons quines carreres o fent segons quines funcions dins del treball en equip, per exemple a les aules, o desenvolupant segons quins rols, més de líders que es mantenen a vegades en segon pla, seguint el que potser diu un nen en lloc d'elles. També suposo que el que com a societat, així com a exemple que vegin, no s'està donant com s'hauria de donar, no hi ha tantes noies que siguin un clar líder.

Jo per exemple, vaig fer un màster de noves tecnologies i era com que les noies no es veien a robòtica i a tot això. No es veuen en aquest tipus de carreres, perquè són més considerades de nois.

Creus que la família fomenta els rols i els estereotips de gènere? En quina manera?

Jo crec que segons la família, no totes les famílies fomenten els estereotips. Però, crec que també moltes vegades de la forma que estem criats tot i que tu vulguis criar d'una altra manera, de vegades et surt inherent la forma en què tu has sigut criat. És a dir, si tu has tingut o has vist sempre que a casa teva, la teva mare feia unes determinades tasques i el teu pare feia unes altres determinades tasques o tenien un rol dins de la família molt marcat d'estereotips, això et marca a tu com a infant. Si tu no has vist mai al teu pare cuinar, potser quan siguis gran mai cuinaràs, no ho veus com una tasca de la dona, de la teva mare perquè sempre ho ha fet ella.

Llavors, jo crec que en aquest sentit cada cop hi ha més famílies que són més conscients de tots aquests estereotips, però a vegades sense voler ho marques. Jo crec la família no ho fomenta, però crec que sí que influeix.

Creus que els mitjans de comunicació exerceixen un paper important en la influència dels estereotips de gènere? En quina manera?

Si, també. Al final és el que et deia abans, els catàlegs de joguines, tots els anuncis quan arriba Nadal..., en relació amb les joguines, també el que veus quan parlen. Cada cop és veritat que hi ha més dones polítiques que surten a parlar i les veus que serveixen com a exemple, però, per desgràcia, avui dia, encara és el nombre d'homes molt més alt, líders diguem, molt més alts que la dona. La diferència és brutal.

Jo crec que es dóna com molt poc èmfasi en el fet que fan dones emprenedores i molt d'èmfasi que fan homes en els mitjans, perquè hi ha moltes dones que han tingut un paper molt rellevant en tota la història. Però, ara veus i: qui ha creat Facebook? Un home, qui ha creat Glovo? Un home, qui ha creat Google? Un home. Al final com que tot el rebombori que tenen en aquestes empreses que són molt importants, qui hi ha darrere? Un home.

Això influeix en el teu subconscient, en el teu desenvolupament com a infant que tu vas veient i agafant de tot arreu inputs i l'input que et donen els mitjans de comunicació és això, tot i que tinguis la compensació, per una altra banda. Crec que sí que tenen un paper important.

Per la part d'educació, els docents, creus que els docents tenen estereotips de gènere que transmeten als alumnes?

Crec que els estereotips estan avui en dia encara molt presents en tot arreu. És veritat que avui en dia en el món de l'educació, s'està fent molt d'incís en tot el tema coeducatiu, de rols de gènere, tipus d'identificació a nivell de gènere... però queda molta feina per fer.

Els docents, els educadors i qualsevol persona que es dediqui a l'educació, intenta no transmetre-ho, però a vegades sí que ho fas. Avui en dia, està molt en auge i tothom està molt pendent d'això, però de forma inherent a vegades surten i jo crec que als docents els hi passa el mateix, tot i que moltes vegades puguin posar la consciència per davant.

Creus que existeix una influència de la religió i de la cultura respecte els estereotips?

Sí. Per exemple aquí al centre obert es veu molt clar, tenim moltíssims infants de cultura musulmana i es veu molt clar. Quan es comuniquen, per exemple a l'aula que comparteixen amb altres infants, com comparteixen des d'aquests estereotips. Intentes ajudar-los i acompanyar-ho, perquè sigui més coeducatiu, però és difícil.

Aquí per exemple en el centre obert, la cultura i la religió té pes. Però, com aquí jo crec que és a tot arreu en el moment que s'incorporen, igual que la cultura cristiana que també està molt present aquests estereotips.

Creus que la societat ha influït negativament en l'atribució de rols i estereotips de gènere? Em podries donar exemples?

Jo penso que sí que ha influït negativament, però perquè no sabíem fer-ho d'una altra forma a nivell de societat. Sempre s'havia fet així i a poc a poc, a mesura que van sorgint qüestions, es van agafant altres formes de fer. Però, sí que ha influït en general, al final per molt que, jo com a mare, ja no com a professional també intenti que els meus fills tinguin una perspectiva de gènere igualitària, que hi hagi coeducació a casa meva, surten fora i tot els imputs que els arriben des de fora, al final fan que moltes vegades a casa meva diguin coses, que és com: "I això? D'on ha sortit? Perquè aquí a casa mai ha sortit una diferència entre el papa i jo".

Al final, són tots els imputs que es reben de moltes parts, llavors la societat si pot influir negativament, i l'exemple doncs aquest mateix que t'he donat dels meus fills. Aquí ens passa el mateix, totes les professionals que hi som, som dones, llavors ells veuen aquest exemple. Però, tot i això, tot el que hi ha al voltant fa molt contrapès.

Has tingut l'opció d'assistir a formacions per treballar coeducativament a les aules?

Sí, des que treballo al centre obert he assistit a dues formacions per poder implantar la perspectiva de gènere dins del centre obert.

Què és per tu la coeducació?

És educar de forma igualitària a nens i nenes independentment de quin sigui el seu sexe.

Consideres la coeducació com un element crucial o important en l'educació dels infants?

Molt. Jo crec que és molt important que ells al final es vegin com persones capaces i no com persones capaces per ser dona o home. O que es limiti el ser dona si vol estudiar educació o tecnologia, que es limiti que si ets dona: "A mi m'agraden els cotxes i vull ser mecànica, però és que això és d'homes.

Llavors crec que la coeducació és fonamental en tots els àmbits.

Quines estratègies utilitzaríeu per intentar eradicar o acabar els estereotips i rols de gènere?

Em pots donar exemples?

Crec que s'estan fent moltes coses. Crec que potser erradicar serà molt difícil perquè al final erradicar és que tota la societat acabi i sabent que hi ha diferents mentalitats dins de la societat i saber acceptar i tirar cap endavant.

Però jo crec que l'educació és molt important, al final les persones que estem davant d'infants, en escoles, centres oberts, activitats extraescolars..., que tot el tema coeducatiu estigui molt present i tinguem aquest acompanyament per poder portar-lo a l'aula. Segurament erradicar serà molt difícil, però almenys tenir una alerta. Per tant, la formació és una de les estratègies més bàsiques.

Després, des de molt petits, que el joc és la seva principal font d'aprenentatge doncs que realment que els jocs puguin ser cooperatius, col·laboratius, jocs pensats per ells per aprendre i per créixer, i pel seu desenvolupament independentment de qui sigui el seu gènere.

Principalment, crec que és això, l'acompanyament des del món educatiu, que és a on estem, podem acompanyar a les famílies per posar el nostre granet de sorra. Potser no podem canviar-ho, però si podem posar el granet de sorra en aquesta visió que a vegades tenen cap als seus infants, si és nen o nena.

Jo crec que són tres estratègies que són importants que podem tenir, entre d'altres. Crec que l'educació i l'acompanyament a les famílies serà fonamental.

D'acord, doncs fins aquí l'entrevista i moltes gràcies.

A tu, Isabel.

Entrevista E

Bon dia, sóc Isabel Ocaña de Paco i estic cursant el grau d'educació infantil a la Universitat de Barcelona. Moltes gràcies per dedicar-me el teu temps i el teu espai. El motiu de realitzar aquesta entrevista amb vostè és perquè estic duent a terme el treball final de grau. Per això, m'agradia fer-li unes preguntes respecte el sexisme a les aules i com treballar coeducativament. Així doncs, si li sembla bé, comencem.

Què és el que entens per estereotips de gènere?

Per estereotips de gènere el que opino és que la societat depèn que amb el sexe que neixis et diu el que t'ha d'agradar o com t'has de sentir i d'expressar.

Quin rol tenen els estereotips de gènere?

El rol és bàsicament per perpetuar una cultura i unes tradicions i religió de fa molt de temps.

Creus que els estereotips de gènere són implícits a la persona o s'aprenen?

S'aprenen totalment. Una societat que no té ganes que tinguis un pensament crític, no et deixa ni pensar quina persona pots ser, amb què t'identifiques o que és el que t'agrada, ja que és una societat que realment com que no educada en aquest sentit no tens un pensament crític, per la qual cosa fas el que et diuen.

S'eduquen iguals als nens i les nenes des de l'entorn familiar?

No. Se'ls hi permet moltes més coses als nens a escala de locomoció, que es moguin més que siguin més nerviosos i a la vegada també se'ls hi exigeix una educació emocional molt limitada: no ploris que ets un nen, els nens no ploren. Amb les nenes sempre és "Mi hija que guapa va", els estereotips són més amb el tema de la roba i que els hi han d'agradar certes coses. "Sobretot espero que la meva primera filla sigui una nena perquè així tindrà cura del seu germà"

Creus que els mitjans de comunicació exerceixen un paper important en la influència dels estereotips i els rols de gènere?

Els mitjans de comunicació, el problema és que perpetuen aquest masclisme, aquestes maneres de fer de fa molts anys que no ens porten enlloc. Potser amb una societat molt més antiga tenien el seu que, però actualment la influència que fan amb els estereotips de les noies, en estar sempre guapes, primes, que et vagin al darrere... és molt complicat aprendre a ser un mateix amb tota aquesta influència que tenim d'estereotips i dels rols.

Creus que existeix una influència de la religió i de la cultura en els estereotips de gènere?

Jo crec que la religió està una mica passada aquí a Espanya i a Catalunya, ja no es porta tant com anteriorment. Però sí que és veritat que el paper de les dones en la Bíblia són persones molt sumisses de recolliment, d'estar a casa i fer tot pels altres.

I la cultura també, sobretot la cultura que les mares ho poden fer tot, són superheroïnes, són nutricionistes, xefs, infermeres... els pares, en canvi, són superherois, "manitas"... i tot això fa un impacte molt gran en què et sentis insegur per intentar desenvolupar un altre rol que se suposa que no està dins del teu gènere.

Quines estratègies utilitzaríeu per intentar erradicar els estereotips i rols de gènere?

La primera és ser conscients que n'hi ha estereotips i rols de gènere que els tenim molt a dintre perquè és el que hem viscut sempre. És un autoconeixement i autodescobriment i quan acceptes que hi ha unes conductes que t'han fet creure, perquè creien que era la millor opció sense cap cosa negativa que passa de mares a filles o de pares a fills. Fins que no t'adones que realment no ho pots canviar i per les següents generacions s'ha de donar un canvi de mirada.

Intentaria fer, sobretot amb nens petits, amb contes, amb diversitat de recursos... per exemple, el problema que tenim molt, jo que sóc mare d'una nena petita, de 0-2 anys la roba és més unisex, però cap als tres anys la roba ja és o de nena o de nen. Hi ha poques coses que siguin unisex.

Els colors també estan molt estereotipats per gènere i és una dificultat perquè un no pot ser qui és perquè no saps on has de comprar, sobretot en edats juvenils que ets molt insegur i que vols encaixar dins d'una tribu és molt difícil ser un mateix perquè et posen molts obstacles.

La societat ha tingut una gran influència en les atribucions de rols i estereotips de gènere?

Clar, la societat va dir el que necessites en aquell moment i li dóna igual que volen les persones. Per exemple "Abans el rol era una dona que estava a la llar, que cuidava als infants, la que mantenia tot en ordre, netejava i ara això ha acabat perquè les dones hem entrat al món laboral. Doncs no passa res, segueixes amb la cura de la casa, et diré que ets una superheroïna i que ho fas superbé i que, a més, treballes vuit hores."

El punt és que una maternitat responsable i compartida és molt difícil, perquè la societat és molt exigent amb les mares i res exigent amb els pares. De fet, les coses que fan estan dins de les seves obligacions com a paternitat i els hi fan una gran festa quan les mares estan assumint unes coses molt exagerades.

Entrevista F

Bon dia, sóc Isabel Ocaña de Paco i estic cursant el grau d'educació infantil a la Universitat de Barcelona. Moltes gràcies per dedicar-me el teu temps i el teu espai. El motiu de realitzar

aquesta entrevista amb vostè és perquè estic duent a terme el treball final de grau. Per això, m'agradia fer-li unes preguntes respecte el sexisme a les aules i com treballar coeducativament. Així doncs, si li sembla bé, comencem.

Què és el que entens per estereotips de gènere?

Jo entenc que són els costums que imposa una societat en el sexe femení i el sexe masculí.

Quin rol tenen els estereotips de gènere?

Doncs són rols que estan molt imposats, per exemple, els nens han d'anar de blau, les nenes de rosa, i això és el que dictamina una societat per desgràcia.

Creus que els estereotips de gènere són implícits a la persona o s'aprenen?

S'aprenen i sobretot la família i la societat són els que fomenten aquests estereotips.

S'eduquen iguals als nens i les nenes des de l'entorn familiar?

Avui en dia això sí que ha canviat. Abans, els nens havien de fer unes coses determinades i les nenes unes altres i no hi havia possibilitat de canvi. Actualment, hi ha més canvi, s'està lluitant molt perquè canviïn les coses, però queda molt per fer.

Creus que els mitjans de comunicació exerceixen un paper important en la influència dels estereotips i els rols de gènere?

Moltíssim, tant des dels mitjans de comunicació com des de l'entorn familiar.

Creus que existeix una influència de la religió i de la cultura en els estereotips de gènere?

I tant, sobretot de la religió que marca molt aquest tipus d'estereotips.

Quines estratègies utilitzaríeu per intentar erradicar els estereotips i rols de gènere? Em pots donar exemples?

Doncs, sobretot posar exemples, com que avui en dia el futbol femení està agafant un paper rellevant en la societat i veure que en els oficis, no sempre hi ha bombers que també hi ha

bombers o camioners i camioneres... Això, s'ha de començar a treballar des de ben petits per quan arribi l'edat adulta ho tinguin com una cosa normal.

La societat ha tingut una gran influència en les atribucions de rols i estereotips de gènere?

La societat ha tingut molta influència, però també que des de les famílies, n'hi ha algunes que ho tenen molt arrelat aquests estereotips que marquen la societat i n'hi ha d'altres que no ho veuen tant. Per tant, la família té molt a dir en aquest àmbit.

Apèndix B

